

VOJAŠKA AKADEMIJA?

Slovenija potrebuje interdisciplinaren
in eksterno verificiran vojaško usmerjen študij

Povzetek: *Po osamosvojitvi je Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije vseskozi nasprotovalo ustanovitvi klasične vojaške akademije in je zagovarjalo civilno utemeljeno izobraževanje bodočih častnikov Slovenske vojske. Zato je bila medijska najava pobude Univerze v Mariboru in MORS za ustanovitev vojaške akademije za strokovno javnost dokajšnje presenečenje, saj bi bil to vsekakor korak nazaj. Na civilno izobraževalnem sistemu utemeljeno vojaško šolstvo, je na splošni konceptualni ravni za majhno državo kot je Slovenija, z relativno majhnimi potrebami po častniškem kadru ter omejenimi kadrovskimi in materialnimi viri, nedvomno dobra in predvsem racionalna rešitev. Ker pa izhodiščni koncept v nadaljevanju ni bil izpostavljen kritičnemu vrednotenju in nadgrajevanju, ne more biti optimalen oziroma ni dodelan do konca. Zato predlagam uvedbo sistema sekvenčne ločenosti, vendar dolgoročne vzporednosti splošnega izobraževalnega procesa na civilnih izobraževalnih ustanovah ter vojaško-strokovnega in specialističnega izobraževanja, usposabljanja in urjenja v vojaški organizaciji. Temeljl naj bi predvsem na izbirnosti začetka, trajanja in intenzivnosti vključevanja potencialnih kariernih in nekariernih častnikov SV v dejavnosti vojaške organizacije.*

Ključni pojmi: *oborožene sile, Slovenska vojska, vojaško šolstvo, izobraževanje častnikov.*

Ideji o ustanovitvi vojaške akademije ob rob

Slovenija je še vedno sredi procesa oblikovanja vseh elementov moderne države, kamor sodi tudi oblikovanje primerne sistema in politike za zagotavljanje nacionalne varnosti ter vzpostavljanje in razvoj lastne obrambne strukture in identitete. Ena izmed pomembnih vsebin omenjenega procesa je tudi uveljavljanje nove slovenske vojaške organiziranosti in dokončna vzpostavitev slovenskih oboroženih sil, ki bodo v strukturnem, organizacijskem in funkcionalnem

¹ Mag. Igor Kotnik-Dvojmoč, asistent na Fakulteti za družbene vede.

smislu primerljive z oboroženimi silami držav članic evro-atlantskih politično-varnostnih integracij (EU, ZEU, Nato). Tako v Sloveniji zaenkrat še ne moremo govoriti o popolni razvitosti vseh segmentov kredibilnega in učinkovitega obrambnega sistema. Z novim zakonom o obrambi je bil leta 1994 sicer prenovljen pravni okvir za preoblikovanje vojaškega dela nacionalno-varnostnega sistema, ki je resnici na ljubo pomanjkljiv in deloma tudi že zastarel, še vedno pa manjka celovit strokovni okvir, ki bi ga predstavljali ustrezni doktrinarni dokumenti (strategija nacionalne varnosti, strategija obrambe, strategija vojaške obrambe). Brez vseh navedenih dokumentov niso nedvoumno določene splošne in temeljne razvojne usmeritve, ki so potrebne za učinkovito delovanje katerekoli družbene inštitucije ali organizacije, kar še posebej velja za vojaško organizacijo. Kako pereč je ta problem dokazujejo vedno nove in nove reorganizacije v vojaškem delu obrambnega sistema, ki so vsaj v preteklosti, zaradi odsotnosti močnejše razvojne usmerjenosti in jasno definiranega cilja, vedno znova rezultirale v dezorientiranosti in nezadostni motiviranosti njihovih izvajalcev, ter zato nujno zastale nekje na sredi poti. Tovrstna neproduktivnost je bila vseskozi okrepjena tudi s pogostimi kadrovske spremembami, ki so preprečevale za vojaško organizacijo prepotrebno idejno in organizacijsko kontinuiteto. Zato niti ne preseneča, da v Sloveniji vse predolgo ni bilo pravih vizij in znatnega napredka tudi na bolj specifičnih oziroma posebnih področjih, kot so na primer obseg, struktura, organiziranost, funkcije, način popolnjevanja, ... in nenazadnje tudi podsistem izobraževanja vojaškega kadra.

V Sloveniji je potrebno ob oblikovanju kakršnihkoli konceptov povezanih s šolanjem bodočega vojaškega, predvsem častniškega kadra, postoriti celo vrsto stvari, med katerimi so najpomembnejše naslednje naloge:

1. oblikovanje in sprejetje vseh potrebnih doktrinarnih dokumentov, v katerih bodo nedvoumno opredeljeni (1) najaktualnejši varnostni izzivi, tveganja in grožnje, (2) vloge in naloge SV pri njihovem omejevanju, obvladovanju in odpravljanju, (3) struktura, organiziranost ter načini delovanja SV, ki so najoptimalnejši za doseganje zastavljenih ciljev,
2. določiti, s kako številčnim in kakšnim vojaškim kadrom bo sploh mogoče uresničiti zastavljene doktrinarne cilje, pri čemer so v ospredju častniki, zato ker (1) imajo v oboroženih silah najpomembnejšo vlogo, (2) niso prosto dostopni na trgu delovne sile, (3) njihovo šolanje pa je najdaljše in najdražje ter
3. opredeliti poti in načine za zagotavljanje zelenega (častniškega) kadra, kamor sodi tudi določanje izobraževalnih vsebin in oblikovanje izobraževalnih programov.

Šele povsem na koncu sledi organizacijska umestitev izobraževalnih programov v najprimernejši inštitucionalni okvir. Povsem zgrešeno je torej vnaprejšnje iskanje ali celo določanje potencialnega izvajalca, ne da bi se natančno vedelo, kaj naj bi sploh izvajal in kaj je z vidika državnega interesa najbolj racionalno in optimalno.

Zato je bila medijska najava novega projekta Univerze v Mariboru (UM) za strokovno javnost dokajšnje presenečenje. Po nekaterih virih naj bi šlo za ustanavljanje vojaške akademije, kar bi bil vsekakor korak nazaj, po drugih spet za interdisciplinarno vojaške študije, po tretjih za vojaško akademijo, ki pa naj bi bila nekaj

drugega, kar si pod tem imenom običajno predstavlja večina ljudi. Vsekakor gre tako s teoretičnega kot praktičnega zornega kota za povsem različne pristope, ki jih ne bi smeli enačiti oziroma zamenjevati. Odgovornost za zmedo zaradi terminološke in vsebinske nedodelanosti pobude je vsekakor na strani predlagalcev in je ni mogoče pripisati medijem. Neglede na terminološko in vsebinsko nedodelanost pobude, gre za hvalevredno aktualizacijo enega pomembnih problemov slovenskega vojaštva. Odsotnost celovitega izobraževalnega sistema, ki bi zagotavljal zadostno število dovolj kvalitetnega (pod)častniškega kadra, je namreč lahko resna ovira dolgoročnemu razvoju Slovenske vojske v skladu s standardi razvitih industrijskih držav.

Posebej presenetljivo je, da so predlagatelji vsaj na začetku uspeli prek medijev svoj projekt predstaviti kot nekaj novega in za slovenski prostor unikatnega. Pred lansiranjem ideje v medijski prostor so prezrili, da je "patent" na tem področju že oddan in zaobšli inštitucijo, ki se z zagotavljanjem kadrov za potrebe obrambnega in vojaškega sistema v Sloveniji ukvarja že 23 let. Gre za Katedro za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede (FDV) Univerze v Ljubljani (UL), na kateri se izobražujejo civilni strokovnjaki za obrambna in vojaška vprašanja, ki so od vseh diplomantov na obeh slovenskih univerzah najbližje splošnemu profilu sodobnega pehotnega častnika, ki jih SV potrebuje največ. Z manjšimi dodelavami in nadgradnjo obstoječega izobraževalnega programa, oziroma z oblikovanjem vojaško-strokovne podusmeritve na študiju obramboslovja, ki bi lahko bil na osnovi kreditnega sistema povezan tudi z drugimi izobraževalnimi programi na drugih fakultetah v okviru obeh slovenskih univerz, bi relativno lahko in z majhnimi finančnimi sredstvi zagotovili tista manjkajoča znanja, ki bi po absolviranju praktičnih (veščinskih) vojaško-strokovnih znanj v okviru Centra vojaških šol MORS, zagotavljala popolno primerljivost bodočih diplomantov vojaško-strokovne podusmeritve obramboslovja s svojimi častniškimi kolegi v razvitih industrijskih državah.

Katedra za obramboslovje je z Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije (MORS) v celotnem obdobju po letu 1990 večkrat poskušala vzpostaviti tvoren dialog glede sodelovanja pri zagotavljanju častniškega kadra prek izvajanja vojaško-strokovnega izobraževalnega programa. Vsi poskusi so bili neuspešni, glavni razlogi za to pa so pogoste zamenjave obrambnih ministrov, razhajanja glede nekaterih konceptualnih pogledov ter očitno prikrita želja nekaterih posameznikov na MORS, da se vojaška akademija le ustanovi. Slednje je mogoče sklepati na osnovi zmede glede poimenovanja predloga UM - ali gre za vojaško akademijo ali za interdisciplinarno vojaške študije. Ob tem je bila vseskozi očitna nesposobnost MORS, da bi oblikoval jasne kvantitativne in kvalitativne kadrovske projekcije oziroma načrte, na osnovi katerih bi bilo mogoče vzpostaviti prepoznaven in izvedljiv izobraževalni program. Večletno neproduktivno usklajevanje med obema inštitucijama je zaključil z velikim optimizmom pospremljen Sporazum o sodelovanju med MORS in FDV podpisan 8. novembra 1995, ki je nakazoval povsem drugačno in predvsem plodnejše dolgoročno sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja. Na žalost se dobri obeti niso uresničili, kar kaže tudi najnovejši predlog s strani UM, ki je bil na MORS sprejet z dokajšnjim odobravanjem, sporazum s FDV pa je povsem pozabljen. Ker FDV dosledno izpolnjuje določila iz

Sporazuma in na njem temelječe pogodbe, bi bilo logično, da MORS zaradi drugačnih, novih ali večjih potreb najprej o tem informira FDV in poskuša korigirati in/ali nadgraditi že vzpostavljeno sodelovanje, šele v primeru neuspeha pa bi bilo smiselno iskati novega partnerja.

S pobudo UM in MORS se je zopet izkazala že kar pregovorna slovenska sposobnost zapostavljanja državnega na račun regionalnih, lokalnih in individualnih interesov. Slovenski prostor je namreč s svojimi materialnimi in kadrovskimi potenciali, ki jih lahko Slovenija usmerja v vojaško-obrambni sistem, odločno premajhen, da bi bilo oblikovanje dveh konkurenčnih inštitucij za zagotavljanje obrambnih in vojaških strokovnjakov kakorkoli opravičljivo. Namesto, da bi težili k oblikovanju zadostne kritične mase slovenskih obrambno-vojaških strokovnjakov okoli že vzpostavljenega in uveljavljenega kadrovskega jedra na Katedri za obramboslovje in Obramboslovnem raziskovalnem centru ljubljanske FDV, se pojavlja ideja o oblikovanju morebitnega novega "mariborskega jedra", kar bi vsekakor pomenilo neracionalno podvajanje izobraževalno-raziskovalnih potencialov. Tudi v primeru odločitve o delitvi dela med UL in UM, ta ne more biti vsiljena s politiko izvršenega dejstva, kot jo je nakazovala pobuda UM in MORS, ampak je lahko zgolj in samo konsenzualna.

Idejo o morebitni izbiri prostih prostorskih kapacitet v mariborski Kadetnici za potrebe vojaškega šolstva velja podpreti zgolj in samo v tistem delu, ki se nanaša na zagotavljanje praktičnih (veščinskih) vojaško-strokovnih znanj, ne pa za pridobivanje splošnih, predvsem teoretičnih znanj na univerzitetni ravni. To pomeni, da bi v Maribor, ob izpolnjevanju vseh infrastrukturnih in kadrovskih pogojev, veljalo preseliti Center vojaških šol MORS ali samo njegov del, prek katerega bi, tako kot doslej, častniški kandidati svoje splošno, predvsem teoretično znanje, ki bi ga pridobili v civilnem izobraževalnem sistemu na obeh slovenskih univerzah (ne samo mariborski), dopolnili in nadgradili s praktičnimi (veščinskimi) vojaško-strokovnimi znanji. Ob tem je treba upoštevati omejitve, da se podčastniki praviloma nikjer ne šolajo skupaj s častniki, kar je eden od pogojev za ohranjanje elitizma in korporativizma častniškega zbora.

Zakaj ne (klasična) vojaška akademija?

Častniki so se za svoj poklic tradicionalno izobraževali in usposabljali v vojaških šolah in akademijah. Zaradi ločenosti od civilnega sistema šol in s tem civilnega okolja, so bila njihova stališča, v primerjavi z vrstniki s civilnih šol ali s kolegi, ki so zaključili civilne šole, v povprečju veliko bolj tradicionalistična in konservativna. Vendar Harries-Jenkins (1990, 121) izpostavlja, da že Janowitz v nasprotju s Huntingtonovim statičnim dojemanjem vojaške etike in vrednotnega sistema dojema vojsko kot družbeni sistem, v katerem se profesionalne karakteristike častniškega zbora neprestano spreminjajo v odvisnosti od sprememb v širšem družbenem okolju. Bolj natančno bi lahko dejali, da gre dolgoročno za preoblikovanje oboroženih sil v smeri vse večje skladnosti s civilnimi strukturami, vrednotami in normami. Vojaške organizacije razvitih industrijskih držav v tem procesu

zaznamujejo nasprotja med tradicionalističnim herojskim imidžem ter menedžerskim imidžem, ki vse bolj odraža znanstvene in pragmatične dimenzije vojskovanja. Zato splošen trend v razvoju prevladujočega tipa častnika v razvitih industrijskih državah nakazuje potrebo po prilagajanju tradicionalnega in do nedavna prevladujočega bojnega etosa (Franke 1997, 36), ter prehod od (1) častnika bojavnika (herojskega poveljnika) v tradicionalni družbi, prek (2) častnika tehnologa oziroma menedžerja v prehodnem obdobju do (3) večplastne in zapletene vloge častnika znanstvenika oziroma častnika diplomata, ki bo v postmoderni družbi sposoben aktivno sodelovati v svetovalnem procesu o vprašanih mednarodne varnosti in bo usposobljen tudi za delovanje v mednarodni diplomaciji. (Moskos, Burk 1994, 154) Predvsem v mednarodnih vojaških operacijah v podporo miru, v katerih mora biti poleg ostalega sposoben vzpostavljati produktiven komunikacijski proces z zelo različnimi strukturami in javnostmi.²

Posebej velja opozoriti na tri izzive, s katerimi se bodo srečevali častniki v obdobju po hladni vojni (Franke 1997, 37):

1. povečati bodo morali svoje analitične sposobnosti, da bodo lahko razumeli vse večjo kompleksnost strateškega okolja,
2. izobraževati, usposabljanje in uriti se bodo morali za obvladovanje mnogo širšega spektra dogajanja, kot ga je ponujalo klasično bojišče,
3. naučiti se bodo morali delati v spolno, rasno, religiozno, kulturno, ... zelo diverzificiranem okolju.

V spremenjenih razmerah bo zato namesto ozko usmerjenega poznavanja strateških in taktičnih načel bojevanja, vse pomembnejše izobraževanje na področju varnostnih študij v najširšem pomenu tega termina. (Dandeker 1994, 131-132) V prihodnosti bodo morali biti častniki sposobni aktivno sodelovati v procesih nacionalno-varnostnega odločanja. Seveda ne kot politiki, ampak kot strokovnjaki za nacionalno varnost, ki bodo sposobni pojasniti strateško ozadje alternativnih vojaških nalog ter strukturo in potrebe vojaških sil za njihovo izvajanje v okviru celotne nacionalno-varnostne politike države. (Williams 1990, 294) Zaradi delovanja v vse bolj omejujočem nacionalnem okolju (zmanjšana razpoložljivost vseh vrst virov) bodo namreč vse pomembnejše tudi politične veščine (visokega) častniškega kadra, ki bodo morali dovolj prepričljivo in argumentirano predstavljati potrebe oboroženih sil.³ (Nogami 1996, 54-57)

Novе vloge in naloge, s katerimi se vse bolj soočajo oborožene sile razvitih industrijskih držav, torej zahtevajo tudi drugačna znanja in sposobnosti njihovih pripadnikov, predvsem častnikov. Reforme v sistemu izobraževanja, usposabljanja

² Na primer (1) s celo vrsto vladnih in nevladnih organizacij, (2) z več lokalnimi oblastmi, ki so v spremenjenih odnosih konfliktnosti in zavezništev, (3) s sodelujočimi tujimi oboroženimi silami v mednarodni operaciji in njihovimi javnostmi, (4) z neodvisnimi svetovnimi mediji in lokalnimi mediji sprtih strani ter (5) z domačimi javnostmi

³ Ob tem pa morajo teoretično znanje s splošnega in vojaško-strokovnega področja še vedno dopoljevati tudi ustrezne praktične bojne izkušnje. Vojaški poveljniki brez samozaupanja, ki bi temeljilo tudi na njihovi vsestranski taktični in operativni usposobljenosti in izkušnjah, namreč niso pripravljeni prevzeti iniciative in spremljajočega tveganja, zaradi česar je lahko tudi v spremenjenih operativnih okoliščinah nevojnih vojaških operacij občutno zmanjšana sposobnost enote za izpolnitev zadane naloge. (Richardson 1997, 85; Kirkland s sodelavci 1996, 57)

in urjenja vojakov razvitih industrijskih držav so torej nujne, saj moramo z njimi zagotoviti vojake z vse širšim obsegom specializiranih in splošnih znanj. Če se omejimo samo na vojaške poveljnike lahko zaključimo, da nove okoliščine zahtevajo "intelektualiziranega" častnika, s sposobnostjo strateškega razmišljanja, s tenkočutnostjo politika in sposobnostjo razumevanja politično-psiholoških dimenzij, ki presegajo realnost bojnega polja. Kljub temu pa mora ta še vedno ohranjati tudi osnovno motivacijo in sposobnosti za izvajanje oboroženega boja. Zato mora izobraževanje častnikov preseči tradicionalne načine in ozko bojiščno naravnost. (Sarkesian 1990, 12) Kvalitativno drugačnih znanj in vrednot pa ni mogoče pridobiti izključno na dosedanjih vojaških akademijah ali zgolj z reformiranim pristopom v teh istih ustanovah, ampak je treba vzpostaviti tesnejšo povezanost in celo prepletenost izobraževanja bodočih častnikov na civilnih in vojaških izobraževalnih inštitucijah. Takšni pogledi neposredno potrjujejo pravilnost pogledov Katedre za obramboslovje, ki tudi zaradi racionalnosti in omejenih gospodarsko-družbenih zmogljivosti, v slovenskem prostoru podpira uveljavitev specifičnega koncepta. Ta nasprotuje klasičnemu izobraževanju vojaških častnikov samo na specializiranih vojaških izobraževalnih ustanovah oziroma vojaških akademijah, ki imajo status internih izobraževalnih ustanov in niso eksterno verificirane. Zagovarja pa njihovo osnovno (splošno) izobraževanje na civilnih visokošolskih ustanovah, ki ga s potrebnimi posebnimi vojaško-strokovnimi in specialističnimi znanji in veščinami dopolnjuje (vzporedno) oziroma nadgrajuje (naknadno) vojaška organizacija z lastnimi izobraževalnimi kapacitetami.

Kakšen interdisciplinaren in eksterno verificiran vojaško usmerjen študij?

Na podlagi ugotovitev, kakšen naj bi bil v prihodnje častnik v oboroženih silah razvitih industrijskih držav, je mogoče vsaj okvirno utemeljevati tudi nujne spremembe v častniškem zboru Slovenske vojske. Ko govorimo o slovenskem častniškem zboru prihodnosti, je seveda treba razlikovati dve kategoriji častnikov - (1) tiste, ki so že pridobili častniški čin in so že zaposleni na častniških položajih v SV ter (2) tiste, ki se za častniški poklic že ali se še bodo izobraževali. V tem prispevku se s prvo kategorijo, kljub njeni pomembnosti in profesionalni neustreznosti, ne bom posebej ukvarjal, ampak se bom osredotočil na problematiko izobraževanja bodočih častnikov.

Po osamosvojitvi je Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS) vseskozi nasprotovalo ustanovitvi klasične vojaške akademije in je zagovarjalo civilno utemeljeno izobraževanje bodočih častnikov SV. Šlo je za pretehtano odločitev, ki je temeljila na raziskovalno podprtem premisleku (raziskava "Starešinski kader v oboroženih silah Republike Slovenije 1990") o slovenskih specifičnostih in predvsem drugačnih prihodnjih zahtevah glede znanja in ostalih značilnosti častniškega kadra. Vzpostavitev celovitega izobraževalnega sistema za zagotavljanje vojaških kadrov v spremenjenih družbenih razmerah je vsekakor mogoča tudi brez posebne vojaške visokošolske izobraževalne ustanove ali celo klasične vojaške akademije. V tem kontekstu je bilo še leta 1998 (do iniciative Univerze v

Mariboru in MORS) pomirjujoče predvsem dejstvo, da se je sedanji načelnik Generalštaba SV brigadir Iztok Podbregar (Zgaga, Delo, Sobotna priloga, 18. april 1998, 32) pridružil mnenju skupine znanstvenikov in strokovnjakov z vojaško-obrambnega področja, da Slovenija ne potrebuje lastne vojaške akademije.

V Sloveniji trenutno izobražujemo bodoči častniški kader na specifičen način, ki je kombinacija študija na civilnih visokošolskih in univerzitetnih izobraževalnih programih ter naknadnega in relativno kratkotrajnega specializiranega vojaško-strokovnega in veččinskega izobraževanja in usposabljanja. Na civilnem izobraževalnem sistemu utemeljeno vojaško šolstvo je za majhno državo kot je Slovenija, z relativno majhnimi potrebami po častniškem kadru ter omejenimi kadrovskimi in materialnimi viri, nedvomno dobra in predvsem racionalna rešitev. Problematično je le to, da izhodiščna ideja v nadaljevanju ni bila izpostavljena kritičnemu vrednotenju in nadgrajevanju, zaradi česar takšen sistem ni optimalen, oziroma ni dodelan do konca. Vendar to ne pomeni, da je slab. Ta sistem je povsem sprejemljiv v tistem segmentu, ki trenutno zagotavlja nekarijerne častnike (ang. "non-career officers" oziroma "short-term officers"), ki jim vojaška služba predstavlja samo eno od razvojnih faz v njihovi sicer lahko zelo raznoliki poklicni karieri. Praviloma pa ne zagotavlja kariernih častnikov (ang. "career officers" oziroma "long-term officers"), za katere je vojaški poklic (do)življenjska opredelitev. Tudi zato je v SV mogoče trenutno zaslediti eno od največjih pomanjkljivosti slovenskega vojaštva. To je izredno pisana in nehomogenizirana kadrovska struktura ter neizoblikovanost specifične vojaške (sub)kulture in vrednotnega sistema, čemur pa zaradi nevedenja ali morda ignorance ni posvečena zadostna pozornost.

Karierni častniki v vsaki resni vojaški organizaciji predstavljajo tisto trdo jedro (ang. "hard-core"), iz katerega celotna inštitucija črpa tradicionalne vojaške vrednote in etos ter si na ta način zagotavlja družbeno prepoznavnost, kohezivnost, kontinuiteto in predvsem organizacijsko ter funkcionalno učinkovitost. Karierni častniki praviloma (seveda obstajajo tudi izjeme) ne morejo nastati z naknadnim, relativno kratkotrajnim in površnim stikom med vojaško organizacijo in posameznikom, ki je s 24 leti in zaključenim visokošolskim ali univerzitetnim izobraževanjem že zaključil proces sekundarne socializacije. Ta stik med vojaško organizacijo in posameznikom oziroma vojaški (re)socializacijski proces, mora biti s ciljem oblikovati kariernega častnika (1) pravočasen (dovolj zgoden), (2) relativno dolgotrajen in (3) dokaj intenziven, vendar to nikakor ne pomeni kakršnegakoli vračanja na sistem vojaških akademij internatskega tipa, kot so jih poznali v nekdanjih socialističnih državah ali kot še vedno obstajajo tudi v večjih razvitih industrijskih državah. Veliko primernejši je sistem sekvenčne ločenosti, vendar dolgoročne vzporednosti splošnega izobraževalnega procesa na civilnih izobraževalnih ustanovah ter vojaško-strokovnega in specialističnega izobraževanja, usposabljanja in urjenja v vojaški organizaciji, kar zagotavlja ustrezno (re)socializacijsko predpripravo za delo v specifičnem okolju vojaške organizacije ob hkratnem ohranjanju dovolj močnih vezi s civilnim okoljem in njegovo kulturo ter vrednotnim sistemom.

Bodoči častniki se bodo ob nadaljni odsotnosti potrebnih ukrepov in inštitucionalnih rešitev tudi v prihodnje soočali z odsotnostjo prepotrebne profesional-

ne identitete tako na individualni kot inštitucionalni ravni. Zato je treba s tako prakso končati, saj velika večina bodočih častnikov, ki opravijo služenje vojaškega roka pred odhodom na univerzo, doživi prvi aktivni stik z vojaško organizacijo po zaključenem izobraževalnem procesu na civilni fakulteti. Z vidika kakršnihkoli (re)socializacijskih poskusov v vojaški subkulturni in vrednotni sistem je to seveda odločno prepozno, zamuda pa je zaradi dokajšnje dokončnosti posameznikove osebnostne izgrajenosti po visokošolskem študiju nedvomno nenadomestljiva in je ni več mogoče odpraviti z nobenimi etično še sprejemljivimi metodami.⁹

Ker na oblikovanje dokončnega predloga novega sistema civilno utemeljenega izobraževanja častnikov SV vpliva preveč dejavnikov, ki jih vseh posameznik nikakor ne more zadovoljivo obdelati, ponujam nekatere izhodiščne ideje, ki jih kaže v nadaljnji interdisciplinarno zasnovani znanstveno-strokovni razpravi in morebitnih raziskovalnih projektih dodelati in nadgraditi s kar se le da številnimi in v različnih znanostih in strokah utemeljenimi dopolnili. Novi sistem naj bi temeljil predvsem na izbirnosti začetka, trajanja in intenzivnosti vključevanja potencialnih kariernih in nekariernih častnikov SV v dejavnosti vojaške organizacije.

---

⁹ Zadnje obdobje, ko je z mehкими in etično neprapršljivimi metodami še mogoče dovolj hitro ter v zadostnem obsegu vplivati na posameznikov osebnostni razvoj in vrednotno strukturo, je obdobje njegovega izobraževanja na fakultetni stopnji. Seveda samo, če je ta vpliv dovolj zgoden (takoj po zaključku srednješolskega izobraževanja in pred vstopom na univerzo) in relativno trajen (kontinuirano v celotnem obdobju izobraževanja na univerzi). S tem je mogoče pojasniti zaznavne razlike v nekaterih osebnostnih značilnostih med povprečnimi rednimi in izrednimi študenti (v preteklosti študenti ob delu).

Model izobraževanja častnikov SV po sistemu sekvenčne ločenosti, vendar dolgoročne vzporednosti splošnega izobraževalnega procesa na civilnih izobraževalnih ustanovah in vojaško-strokovnega izobraževanja, usposabljanja in urjenja v vojaški organizaciji.

(Ne)kariernost posameznika v odvisnosti od točke njegovega vstopa v izobraževalni proces	ZAKLJUČENA SREDNJA ŠOLA	TEŽIŠČE VOJAŠKO-STROKOVNIH AKTIVNOSTI	
	↓	Splošni študiji	Obramboslovje (VSP)
K A R I E R N O S T V O J A Š K O S T R O K O V N I	SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA		OBR
	↓		OBR
	PODČASTNIŠKA ŠOLA		OBR
	↓	SP	SP
	1. LETNIK ŠTUDIJA	V SP	V SP
	↓	SP	SP
	2. LETNIK ŠTUDIJA	V SP	V SP
	↓	SP	SP
	3. LETNIK ŠTUDIJA	V SP	V SP
	↓	SP	SP
	4. LETNIK ŠTUDIJA	V SP	V SP
	↓	SP	SP
	ABSOLVENTSKI STAŽ	V	V
↓			
ČASTNIŠKA ŠOLA	SPL		

LEGENDA:

	Izjava SV v času semestralnih počitnic (SP).
	Izjava SV med vikendi (V) v času študijskih obveznosti.

	Izjava se v okviru študija obramboslovja za vojaško-strokovno podusmeritev (OBR-VSP).
	Za vse študente splošnih študijev (SPL); velja tudi za obramboslovce, ki niso absolvirali VSP.

1. Najbolj zagnani in odločeni za karierni častniški poklic bi takoj po končani srednji šoli opravili klasično služenje vojaškega roka, po katerem bi lahko ob prehodni oceni in na lastno željo stopili v naslednjo fazo kvalifikacijsko-seleksijskega procesa.

2. V nadaljevanju bi tako morali opraviti podčastniško šolo. V primeru prehodne ocene glede primernosti za kariernega častnika SV bi pridobili pravico do štipendije⁵ rang 1 na katerikoli visoki strokovni šoli ali fakulteti v Sloveniji, za vpis na katero bi izpolnjevali vse potrebne pogoje. Nekaj prednosti bi imeli le pri vpisu na študij obramboslovja, saj bi lahko na FDV za te potrebe v okviru Katedre za obramboslovje oblikovali posebno vojaško-strokovno podusmeritev. Ta bi bila primarno namenjena za vpis bodočih kariernih častnikov SV in bi predstavljala središčni (ne pa tudi osrednji!) izobraževalni program vojaško usmerjenega modularnega interdisciplinarnega študija. Študenti tega programa bi po končanem

⁵ Če je primernih kandidatov več kot je prostih štipendij, jih dobijo samo najboljši (do limita - npr. 1. vih petdeset).

študiju takoj nastopili delovno mesto poveljnika voda v SV, njihov karierni razvoj pa bi bil v primeru zgledega dela najhitrejši. Študenti ostalih visokošolskih ali univerzitetnih programov bi morali po zaključku šolanja zaključiti še poseben najkrajši program častniške šole, v katerem bi prevladovale še ne absolvirane teoretične vojaško-strokovne in temeljne obramboslovne vsebine. S tem bi jih približno izenačili s študenti na vojaško-strokovni podusmeritvi obramboslovja. Vsi štipendisti ranga 1 bi morali za ohranjanje statusa štipendista vsako leto zbrati določeno število točk iz naslova obvezne in prostovoljne vključenosti v različne aktivnosti SV. V manjšem obsegu v okviru študijskega programa, vendar izven prostorov Univerze, v večjem obsegu pa v njihovem prostem času (vikendi, počitnice).⁶

3. Malo manj zagnani ali tisti, ki bi nekoliko kasneje ugotovili, da jih zanima poklic častnika SV, praviloma bodoči nekarierni častniki, bi lahko stik z vojaško organizacijo vzpostavili po zaključenem prvem ali kateremkoli drugem letniku visokošolskega ali univerzitetnega študija. V času počitnic bi se namesto za klasično počitniško delo odločili za vojaško-obrambno taborjenje v organizaciji SV. Njihovi neposredni predpostavljeni v vlogi poveljnikov oddelkov in poveljnikov vodov bi bili najboljši štipendisti ranga 1 iz 2. točke, ki bi na ta način opravljali enomesečno prakso kot eno od pogodbenih obveznosti.⁷ V primeru prehodne ocene glede primernosti za častnika SV, bi ti kandidati pridobili pravico do štipendije rang 2, 3 ali 4⁸ na tisti visoki strokovni šoli ali fakulteti v Sloveniji, na katero so že vpisani. Po zaključku študija bi morali zaključiti poseben srednje dolg program častniške šole. Glede obvezne in prostovoljne vključenosti v različne aktivnosti SV bi bili v nadaljevanju izenačeni s štipendisti rang 1, s tem, da bi jih izvajali na ustrezno nižji hierarhični ravni, saj še ne bi imeli podčastniškega čina.

4. Posebno kategorijo predstavljajo kandidatke za častnice. Kandidatkam za karierni častnice bi morali z ustrezno normativno-pravno podlago omogočiti prostovoljno služenje vojaškega roka in opravljanje podčastniške šole, za kandidatke za nekarierni častnice pa v predstavljenem sistemu ni nikakršnih ovir.

Predstavljeni sistem bi imel več pozitivnih značilnosti:

1. Potencialni častniški kandidati bi na osnovi lastnih izkušenj ugotovili, ali je vojaški poklic res tisto, kar so si predstavljali in kar si želijo.
2. Bodoči karierni častniki bi si znali predstavljati, s kakšnimi problemi se srečujejo navadni vojaki in podčastniki, saj bi pred pridobitvijo statusa častniškega kandidata opravili običajno služenje vojaškega roka in običajno podčastniško šolo. Tudi bodoči nekarierni častniki bi imeli boljši vpogled v "zakulisje" vojaškega življenja, saj bi se vanj vključevali prej in na nižjih hierarhičnih stopnjah kot doslej.

⁶ Točkovnik in nabor aktivnosti bi bila pripravljena naknadno.

⁷ Po 1. in 2. letniku bi lahko bili častniški kandidati že v vlogi poveljnikov oddelkov sovrstnikom, najboljši pa tudi v vlogi poveljnikov oddelkov nižjim letnikom. Po 3. letniku in v okviru zaključnih aktivnosti med absolventskim stažem ali neposredno po njem (v trajanju dveh mesecev), bi lahko bili častniški kandidati že v vlogi poveljnikov vodov sovrstnikom, najboljši pa tudi v vlogi poveljnikov vodov nižjim letnikom.

⁸ V odvisnosti od letnika, po katerem bi se odločili za sodelovanje s SV.

3. Pristojni v vojaški organizaciji bi lahko (1) dolgoročno in (2) na različnih ravneh preverjali posameznikovo primernost za častniški poklic ((a)socialnost, sposobnost za timsko delo, vodljivost, discipliniranost, doslednost, vztrajnost in ostale lastnosti, ki so značilne za dobrega častnika) ter opravljali preliminarno selekcijo najprej potencialnih in nato dejanskih častniških kandidatov na osnovi njihovega obnašanja in dosežkov v realnem okolju vojaške organizacije. Za vsakega posameznika bi oblikovali tudi personalno mapo, ki bi bila temelj za kakršnokoli napredovanje. Na osnovi tega bi lahko določili tudi njihov približen karierni domet, kar bi izredno olajšalo dolgoročno načrtovanje kadrovske politike. Takšen pristop omogoča boljšo selektivnost in povečuje kvaliteto častniškega zbora, saj so neprimerni izločeni ali zaustavljeni na stopnji, ki še ne presega njihovih sposobnosti.

4. Na podlagi uvida v obseg letnega kontingenta potencialnih častniških kandidatov in njihove sposobnosti, bi lahko ob upoštevanju potreb (zakon ponudbe in povpraševanja) korigirali štipendijsko politiko za prihodnje leto.

5. Višina štipendije častniškega kandidata za tekoče ali/in prihodnje leto ne bi bila odvisna samo od učnega uspeha, ampak tudi od obsega in kvalitete njegovega vključevanja v obvezne in prostovoljne vojaško-strokovne dejavnosti v okviru SV.

6. Predstavljeni sistem bi krepil povezavo med civilnim in vojaškim okoljem, pri čemer bi seveda delovali predvsem v smeri civilianizacije vojske in ne militarizacije civilnega okolja.⁹

7. Krepil bi splošno zavedanje o vojaško-obravnem področju med študentsko populacijo (ne samo med častniškimi kandidati), pri univerzitetnih profesorjih in v znanosti nasploh.¹⁰

8. Nekarierni častniki, ki bi v častniškem zboru predstavljali znaten delež, bi lahko v primeru nadaljnjega omejevanja obsega oboroženih sil razvitih industrijskih držav z relativno majhnimi problemi zapuščali vojaško organizacijo in prehajali v civilno delovno okolje, saj bi razpolagali z diplomami civilnih fakultet in pomembnimi delovnimi izkušnjami v vojaški organizaciji.

Sistem dosedanjega dousposabljanja nekariernih častnikov SV po zaključku njihovega visokošolskega ali univerzitetnega izobraževanja, bi lahko ostal bolj ali manj nespremenjen samo glede trajanja, še vedno bi ostal najdaljši program častniške šole. Nujne pa bi bile spremembe v njegovi vsebini in intenzivnosti ter kvaliteti izvajanja. Potencialni častniški kandidati v tej skupini bi morali pred prehodom na obravnavanje častniškega izobraževalnega programa (1) skozi proces osnovnega urjenja vojaka, kot je sedaj zasnovan v I. fazi urjenja vojaških obveznikov na služenju vojaškega roka in (2) skozi proces podčastniškega usposabljanja in urjenja. Pravi častniški kandidati bi postali šele tisti, ki bi uspešno zaključili obe kvalifikacijsko-seleksijski fazi, vendar bi bilo njihovo napredovanje v

⁹ Nekarierni častniki so praviloma namreč manj tradicionalistični in konservativni od njihovih kariernih kolegov, zato lahko v postmoderni družbi odločilno pripomorejo pri amortiziranju napetosti in vzpostavljanju produktivnih odnosov med vojaškim in civilnim okoljem.

¹⁰ Zaključevanje civilnega študija častniških kandidatov z diplomskimi deli, v katerih bi obravnavali obrambno-vojaško problematiko, bi bilo posebej stimulirano.

primerjavi s kariernimi častniki praviloma precej počasneje in s tem tudi hierarhično omejeno.

Tovrsten model je za posameznika zelo zahteven in predpostavlja dokaj jasno in trdno odločenost za (1) klasično (do)življenjsko kariero ali (2) vsaj nekajletno vojaško službo, zato se takoj zastavlja vprašanje, ali bo za takšen način izobraževanja mogoče motivirati zadostno število dovolj kvalitetnih posameznikov, ki bo tudi po osipu (samoiniciativnem ali inštitucionalno vzpodbujenem) zagotavljal potreben obseg kadra. Odgovor je seveda pritrديلen. Temelji na (1) rezultatih javnomnenjske raziskave "Slovenska mladina in vojaški poklic", ki jo je izvedel Obramboslovni raziskovalni center (FDV) in kaže izjemen interes tudi za dolgotrajno vojaško službo, (2) možnosti uspešne uporabe štipendijske politike, ki bo v razmerah vse manj "brezplačnega" visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja postajala vse bolj uporaben motivacijski instrument¹¹ ter predvsem (3) ustrezne plačilne in bonitetne politike, ki bo vojaškemu poklicu na trgu delovne sile zagotovila zadostno komparativno prednost v primerjavi s konkurenčnimi civilnimi poklici oziroma civilnimi zaposlitvami.

Kakšen je torej moj zaključni predlog? Že omenjeni nekarierni častniki bi, tako kot doslej vsi novi častniki SV rednih generacij, tudi v prihodnje pridobivali osnovno civilno izobrazbo v okviru že uveljavljenih izobraževalnih programov obeh slovenskih univerz. Temeljna vojaškostrokovna znanja, ki bi jih v prihodnje pridobili prek vključevanja v posebne programe urjenja in usposabljanja SV že v času študija na civilnih izobraževalnih ustanovah v okviru prostega časa (vikendi, počitnice), bi po diplomi, tako kot doslej, dopolnili in nadgradili v Centru vojaških šol. Druga, manj številčna, vendar zelo pomembna *kategorija kariernih častnikov, bi se praviloma (ne pa izključno!) izobraževala v okviru novega interdisciplinarnega in modularno zasnovanega (kreditni sistem) vojaško-strokovnega programa že uveljavljenega študija obramboslovja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani*. Ker bi kandidati za karierne častnike že pred začetkom študija na Katedri za obramboslovje opravili služenje vojaškega roka in podčastniško solo ter v času študija obramboslovja nadaljevali z intenzivnejšim vključevanjem v posebne programe urjenja in usposabljanja SV kot njihovi nekarierni kolegi, bi lahko neposredno po opravljeni diplomi nastopili delo v enotah SV. Ob tem se moramo seveda zavedati, da zares dobri častniki ne nastajajo niti v vojaških niti kakšnih drugačnih šolah. Med šolanjem pridobijo nujno potrebna teoretična znanja, ki jih v popolnosti preverijo, dopolnijo in nadgradijo šele v relativno dolgotrajnem procesu pridobivanja izkušenj in "brušenja" v realnem okolju vojaške organizacije, prek neposrednega dela v enoti in vse bolj tudi prek izvajanja mirovnih operacij.

¹¹ Višina štipendije mora odražati tržna razmerja med ponudbo in povpraševanjem, kar pomeni, da mora biti tako visoka, da zagotovi ne samo potreben priliv dovolj kvalitetnega kadra, ampak tudi njegovo vztrajanje pri primarni izobraževalni in karierni odločitvi. Hkrati je treba računati tudi na dovolj veliko kadrovsko rezervo, ki mora pokriti osip med izobraževalnim procesom, do katerega pride neodvisno od finančnih mehanizmov (znižanje aspiracij, strokovna preusmeritev, bolezen....).

LITERATURA

- Burk, James. 1994. *Thinking Through the End of the Cold War*, v: Burk, James, *The Military in New Times - Adapting Armed Forces to a Turbulent World*, Westview Press.
- Dandeker, Christopher. 1994. *A Farewell to Arms? The Military and the Nation-State in a Changing World*, v: Burk, James, *The Military in New Times - Adapting Armed Forces to a Turbulent World*, Westview Press.
- Franke, Volker C. 1997. *Warriors for Peace: The Next Generation of U.S. Military Leaders*, *Armed Forces & Society*, Vol. 24, No. 1, Fall.
- Harries-Jenkins, Gwyn. 1990. *The Concept of Military Professionalism*, *Defense Analysis*, Vol. 6, No. 2, Brassey's, London.
- Kirkland, Faris R.; Ender, Morten G.; Gifford, Robert K.; Wright, Kathleen M.; Marlowe, David H. 1996. *The Human Dimension in Force Projection: Discipline Under Fire*, *Military Review*, March-April.
- Moskos, Charles C. 1992. *Armed Forces in a Warless Society*, *Forum International*. No. 13, SOWI, München.
- Moskos, Charles C.; Burk, James. 1994. *Multinational Peacekeeping Operations: Background and Effectiveness*, v: Burk, James, *The Military in New Times - Adapting Armed Forces to a Turbulent World*, Westview Press.
- Nogami, Glenda Y. 1996. *Kaj bo prihodnost zahtevala od voditeljev*, v: *Vojstvo*, junij 1996, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Ljubljana.
- Richardson, William R. 1997. *Training: Preparation for Combat*, *Military Review*, January-February.
- Sarkesian, Sam C. 1990. *U.S. National Security Strategy: The Next Decade*, v: Sarkesian, Sam C.; Williams, John Allen, *The U.S. Army in a New Security Era*, Lynne Rienner Publishers, London.
- Segal, David R. 1989. *Recruiting for Uncle Sam: Citizenship and Military Manpower Policy*, University Press of Kansas, Lawrence.
- Zgaga, Blaž. 1998. *Potrebujem več pristojnosti*, intervju s polk. Iztokom Podbregarjem, načelnikom generalštaba Slovenske vojske, *Delo Sobotna priloga*. 18. april 1998.
- Williams, John Allen. 1990. *Challenges and Requirements for the Future*, v: Sarkesian, Sam C.; Williams, John Allen, *The U.S. Army in a New Security Era*, Lynne Rienner Publishers, London.